

Gedichten 2008 – 2020

vier bomen voor wit-rusland

eindhoven
september 2020
www.vierbomen.nl

VOORWOORD

Laat in de avond 16 september 1999 verdwenen zakenman Anatoly Krasovsky en oppositieleider Viktor Gonchar nadat zij het badhuis in Minsk verlaten hadden. Dezelfde nacht werd het pistool waarmee de doodstraffen uitgevoerd geleend. Onderzoek naar de verdwijning wordt door de regering van Belarus tegengewerkt. Maar wij vergeten Anatoly Krasovsky en Viktor Gonchar niet. Net zo min als we Yuri Zakharenko (ex-minister van Binnenlandse Zaken) en Dmitry Zavadsky (TV journalist) vergeten. Zij verdwenen op 7 mei 1999 en 7 juli 2000.

Om hen te herdenken zijn op 16 september 2008 vier Hongaarse eiken geplant in Eindhoven, de stad die een stedenband had met Minsk, de hoofdstad van Belarus. Elk jaar vindt op 16 september bij de vier bomen een herdenking plaats met muziek en met poëzie.

Het gedicht "4 bomen" van Leo Mesman, opgedragen aan de vier mannen, is te lezen op het monumentje bij de bomen, samen met hun namen en de datum van verdwijning. Elk jaar op 16 september worden de verdwijningen herdacht. En elk jaar weer schrijven dichters warme en krachtige gedichten voor de herdenking.

Deze bundel bevat de gedichten uit de jaren 2008 tot 2020. Leo Mesman opent de bundel met het oergedicht "vier bomen voor wit-rusland" dat ook te lezen is op het monumentje bij de vierbomen. Het nieuwe gedicht dat Leo schreef naar aanleiding van de opstand in Belarus na de verkiezingen van 9 augustus 2020 sluit de bundel. In de tussenliggende jaren vonden we (stad)dichters bereid om een bijdrage aan de herdenking te leveren.

In vertaling hebben we hier ook de gedichten opgenomen van de grote Belarussische dichters Vladimir Neklyaev en Vital Ryzhkov.

We zijn alle dichters dankbaar.

Arjen van Halem

INHOUD

4 BOMEN VOOR WIT-RUSLAND - Leo Mesman (2008)

Чатыры дрэвы - Лео Мэсман (2008)

U MOCHT ER ZIJN - Arnoud Rigter (2009)

NIETS MEEGEMAAKT - Leo Mesman (2010)

BRIEFJE UIT MINSK - Piet van den Boom (2011)

TER HERINNERING AAN HEN DIE VERDWENEN -
Vladimir Neklyaev (2012)

TOORTS - Catharina Boer (2013)

IEMAND - Vital Ryzhkov (2013)

BERGEN VERZET - Merel Morre (2014)

HET LAND VAN MIJN DROMEN - Leo Mesman (2015)

EINDELOOS VRAAGTEKEN - Nienke Esther Grooten (2016)

STIL, STILSTAAN - Jessica Bartels (2018)

WE VERGETEN NIET - Jessica Bartels (2019)

DROOMBOMEN - Leo Mesman (2020)

4 BOMEN VOOR WIT-RUSLAND

4 mannen
die opstonden tegen die ene
die het volk de vrijheid benam
en verdwenen

4 bomen
hier geplant als levend teken
opdat wij geen dag vergeten
te bewenen

4 mannen
die opstonden tegen die ene
die het volk de vrijheid benam
en verdwenen

Leo Mesman (2008)

Чатыры дрэвы

Чацьвёра мужчын
паўсталі супроць аднаго
што адняў у народу свабоду.
Зьнікли.

Чатыры дрэвы,
як сымбаль жывы,
у жалобным смутку
паніклі.

Чацьвёра мужчын
паўсталі супроць аднаго
што адняў у народу свабоду.
Зьнікли.

Лео Мэсман (2008)

U MOCHT ER ZIJN

hier, in dit kikkerland van groenzone's en rijstroken, (ieder heeft recht op sleur, waarbuiten je ook bestaan mag), hier blijf je niet dagelijks achter wit-rusland haken

wit-rusland, het klinkt uitgestrekter dan het is (als afsplitsing van dat grote rode) waar praten we over, er schijnt zo weinig ruimte te zijn dat men eenvoudig vier mannen met uitgestoken nekken zoek kan maken

waar praten we eigenlijk over? waarom kleeft een land met hardnekkige stilte zoveel praat aan? van wie is deze bloedneus? kan de eigenaar dezes de hand opsteken a.u.b.?

er bestaat een jeuk, men moet er iets mee (ieder heeft recht op dwangmatigheid): zo obscuur dat het vast iets menselijks is, dat wat vier namen kwijt wil

krasovsky, zavadsky, gonchar, zakharenko, er zijn andere naamdragers die iets met hun jeuk doen, door hardop te zeggen: u mocht er zijn

Arnoud Rigter (2009)

stadsdichter van Eindhoven (2008 tot 2010)

NIETS MEEGEMAAKT

Niets meegemaakt tot nu toe van gewicht
niet vervolgd, verdreven
of naar een kamp versleept

Honger en gebrek gingen mijn deur voorbij
oorlogsgeweld enkel bekend
van boek, film en tv

Wie weet bewijst de geschiedenis
mij nog eens de twijfelachtige eer
bij me langs te komen

En wie weet welke rol
mij dan zal zijn toebedeeld:
getuige, slachtoffer, dader?

Leo Mesman (2010)

Uit de bundel: Zomaar Zestig (gedichten), Fado Press Tilburg 2009

BRIEFJE UIT MINSK

lieve jongen ik wilde dat je hier was
maar niemand weet waar je bent.
ik mis je elke tel van elke dag.
je bent niet hier, meer weet ik niet.

het is hier nog steeds zoals het was.
in de winter is het nat en koud
de zomers benauwd en wisselvallig.
je begrijpt wel wat ik hiermee bedoel.

de mensen hier hebben er vrede mee.
ze hebben wat ze hebben
en willen liever niets verliezen
en vinden dat we krijgen wat we verdienen.

de burens lijken je niet te missen.
ze vragen nooit iets over je.
ze doen alsof je niet bestaat
en wachten niet op je terugkeer.

vrienden bekijken me met medelijden
en een zweem van ongeduld.
met hun oorverdovend zwijgen
pleiten ze zich vrij van schuld.

misschien ken je
ons telefoonnummer niet meer.
of vergist de postbode zich
steeds in het adres.

misschien ben je vertrokken
naar een land dat niet bestaat.
of zit je opgesloten
in een gevangenis die niet bestaat.

het lijkt wel of je bent opgelost in lucht
dus zucht ik soms heel diep
en hoop dan dat er
weer iets van jou bij me is.

Piet van den Boom (2011)
stadsdichter van Eindhoven (2010 tot 2013)

TER HERINNERING AAN HEN DIE VERDWENEN

Onder de doden noch de levenden zijn jullie te vinden.
Een tijding van jullie overlijden heeft ons nimmer bereikt.
Jullie zijn zomaar verdwenen, als wind die is gaan liggen.
Ontheemd bleven jullie dierbaren achter.

En wij, wij gingen door met leven. We moeten wel.
Alleen zo doorgronden we de prijs die we voor alles betalen,
En wel de hoogst denkbare:
Dat er geen graven zijn,
Waar we terecht kunnen met onze tranen.

Vladimir Neklyayev (2012)

ПАМ'ЯЦІ ЗНІКЛЫХ

Няма вас сярод мёртвых і жывых.
Вы на зямлі не дажылі да смерці.
Пакінуўшы і родных, і чужых,
Вы проста зніклі, як знікае вецер.

А мы жывём, бо трэба жыць далей,
Каб зразумець, як дарага мы плацім
За ўсё –
і што за ўсё найдаражэй
Магілы,
над якімі можна плакаць...

Владимир Некляев (2012)

TOORTS

Het grijze zwijgen is natuurlijk
wet voor hem die achter muren
angstig gevangen in de schaduw
blijft van misdadige dictaturen.

Wie protesteert wordt opgepakt,
en dan wordt niets meer vernomen
van hem of dader die hem brak,
als zijn lichaam wordt gevonden.

Alleen de vrije stem breekt wet
met het licht dat schrijvers richten
op dit onrecht als een toorts om door
te geven tegen marteling en moord.

Catharina Boer (2013)

IEMAND

De tijd, hoe pietluttig ook, is heel wat wijzer dan het geheugen,
want hij laat alle dingen op hun plek,
zoals je huisbaas, die chagrijnig rokend
door het raam zit toe te kijken
hoe de herfstbladeren langs onzichtbare treden naar beneden
rollen,

en gaat, terwijl ergens toch een kostbare zilveren vork op de
vloer belandt,
of een handvol aarde uit iemands handen op iemands graf
neerploft,
rustig liggen spinnen op een muur van vrede,
loom als een tot een kleine bal opgerolde kat.

Maar nu scheuren de bladeren zich los van hun vergeelde
navelstreng
en er lijkt niets ter wereld zo zenuwslopend,
als het gevoel dat er elk moment iemand kan opdagen
en iemand kan verdwijnen.

Vital Ryzhkov (2013)

BERGEN VERZET

waarschijnlijk trok ik iets leuks aan
waarin ik zo dun mogelijk leek
fietste ik via de bakker voor taart
naar de toneelschool
die dag werd ik 22
zeven mei 1999

terwijl ik me een plek worstelde
in een leven dat mij belangrijk
nee
groots en meeslepend leek
verzette jij bergen
voor jezelf
en voor anderen

terwijl ik me verzette tegen mezelf
tegen alles wat achter me en aan me
verzette jij je
mét jezelf
en een paar anderen
tegen wat fout

zeven mei 1999
ik verdween bijna – door mezelf
jij verdween echt – door anderen
en toch bleef je
want je hebt
bergen verzet

Merel Morre (2014)
stadsdichter van Eindhoven (2013-2015)

HET LAND VAN MIJN DROMEN

Voor Valeriya Krasovskaya

Dromen wil ik van een land
Waarin mensen vrij als vogels zijn
En niemand vogelvrij verklaard wordt.

Dromen wil ik van een land
Waarin mensen rechten hebben
En de waarheid zegeviert.

Dromen blijf ik van een land
Waarin bomen enkel bomen zijn
Voor vogels die erin nestelen en zingen.

Leo Mesman (2015)

EINDELOOS VRAAGTEKEN

En als elk jaar
Staan we weer bij elkaar
Komen we samen
Denken aan jullie

En als elk jaar
Staan we met onbeantwoorde vragen
Blijven we herhalen

Waar het om gaat
Opdat jullie niet vergeten worden
Opdat we altijd even stil kunnen staan
Bij deze bomen samenkomen
Vraagtekens blijven plaatsen

Mannen, voor altijd onbeantwoord
Diep in onze herinnering
Nooit nooit nooit vergeten, maar
Ook nog altijd niet gevonden.

Nienke Esther Grooten (2016)
stadsdichter van Eindhoven (2015-2017)

STIL, STILSTAAN

Sta eens stil
Bij hen die moesten zwijgen
Sta eens stil

Bij hen die zagen
Erover spraken en werden verraden
Door hen die denken alleenrecht op praten te hebben verhuld
Daar waar alles bewaard achter rookgordijn
en in stilte gehuld

Sta eens stil
Bij hen die antwoord zochten op vragen
En tezamen
Alle stemmen van opeengeklemd kaken
Op 8 schouders gedragen

Sta eens stil
Bij hen die verdwenen
Zij die wij nimmer vergeten
Maar herdenken

Sta eens stil
Om aan hen die durfden te spreken
Onze stilte te schenken

Door stil te staan.

Jessica Bartels (2018)
stadsdichter van Eindhoven (2017-2019)

WE VERGETEN NIET

Delen de verhalen
Onder bladeren tezamen
Terwijl de wortels graven
Steeds dieper met de jaren

We vergeten nooit
Waarom 4 bomen groeien
Op welke grond- zij bloeien
Waar een -recht zou moeten staan

Niet onopgemerkt moet gaan;

Dat hier geplant voor later
Vandaag niets gezaaid
Maar morgen wordt geoogst
Wat er gisteren gedroomd

We vergeten niet
We verbouwen
En bouwen vanaf daar

Jessica Bartels (2019)

Jessica Bartels stadsdichter van Eindhoven (2017-2019)

DROOMBOMEN

Voor wie verdwenen vier bomen
Om hun dromen te bewaren

Niet onder kruizen of stenen
Maar in het ruisen van bladeren.

De levenden die zich hier vergaren
Om de vermisten te bewenen

Zoeken troost bij deze bomen
En de gefluisterde dromen

Leo Mesman (2020)